

PLACANT EL GÈNERE

Sobre les experiències de jugadores
de rugbi iniciades en equips “mixtos”

Júlia Trabado Guiral
julia.tg1895@gmail.com

Treball de Fi de Grau
Curs 2017-2018
Antropologia Social i Cultural
Universitat de Barcelona
Tutor: Raúl Márquez Porras

PLACANT EL GÈNERE

Sobre les experiències de jugadores de rugbi iniciades en equips “mixtos”

Júlia Trabado Guiral

Universitat de Barcelona

Resum

Aquest article gira en torn a la participació rugbística de noies que s’han iniciat en un context socioesportiu particular com són els equips de categories infantils a Catalunya, on la tradició esportiva del rugbi és minoritària i on encara ho és més la incidència femenina. Des de fa uns quants anys, la creixent participació femenina ha portat a anomenar a aquests equips “mixtos”. Aquest adjectiu altera la dominant i tradicional assumpció de gènere en la construcció social del rugbi com a esport eminentment masculí, alhora que subratlla que les competicions esportives generalment segreguen segons la concepció binària del sexe-gènere. Davant aquesta conjuntura, es pretén analitzar com aquestes experiències rugbístiques contribueixen a reforçar la construcció de la identitat de gènere de les jugadores, per tal d’explorar com en aquests espais esportius mixtos es reproduïen i es desafien les expectatives de gènere al voltant de l’activitat física i el cos, tenint en compte que la confrontació corporal és un tret vertebrador en l’aprenentatge d’aquest esport. L’estudi es basa primordialment en les entrevistes en profunditat a 15 jugadores (i altres actors implicats en aquest camp socioesportiu) que juguen o han jugat en equips que es componen per jugadors i jugadores de la mateixa franja d’edat.

Paraules clau

Esport (rugbi), cos, gènere, identitat, binarisme (sistema sexe-gènere)

Índex

1. Introducció
2. Consideracions metodològiques i teòriques
3. La socialització esportiva en equips mixtos de rugbi
4. Cossos a canalitzar
5. Rugbi: aprenentatge corporal
6. Conclusions
7. Bibliografia

1. Introducció

En el present treball em proposo fer una aproximació al recorregut rugbístic de noies a través de la narrativització testimonial d'un seguit de jugadores que van introduir-se en el rugbi abans dels 16 anys per tal de captar la dimensió de gènere en la socialització esportiva d'aquests equips, ja que en el context de l'Estat espanyol això significa que van haver d'ingressar en un escenari esportiu predominantment masculí. Des de la temporada 2009/10 fins a l'actual, 2017/18, s'ha experimentat un creixement de la participació femenina en el rugbi català (un 228%), traslluint-se en el número de fitxes federatives, passant de 310 a 1017. Fixant-nos en les estadístiques¹, observem que les dues franges d'edat que més s'han incrementat són les dels 18-19 anys (un 450%) i la dels 14-15 anys (un 405%), una tendència que també s'observa en altres categories més joves, fet que ha portat a anomenar a aquests equips "mixtos", en tant que integren a infants i adolescents tant del gènere masculí com del femení.

	(+18)			13 a 17			12 o menys			Entrenadors			Directius			Àrbitres			Veterans			Touch			TOTAL
	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	Masc	Fem	Total	
2009-10	1683	181	1864	901	44	945	677	58	735	152	9	161	121	17	138	51	1	52			0			0	3895
2010-11	1900	262	2162	1008	42	1050	656	39	695	174	14	188	125	13	138	44	1	45			0			0	4278
2011-12	2060	289	2349	1133	67	1200	679	45	724	159	12	171	141	19	160	45	3	48			0	1	11	12	4664
2012-13	1957	307	2264	1123	56	1179	781	48	829	159	22	181	133	15	148	49	2	51			0	44	21	65	4717
2013-14	1935	351	2286	1322	87	1409	1035	70	1105	166	13	179	168	22	190	45	3	48	183	16	199	50	42	92	5508
2014-15	2102	401	2503	1408	115	1523	1157	96	1253	175	14	189	167	33	200	61	4	65	189		189	104	64	168	6090
2015-16	2041	430	2471	1444	148	1592	1333	126	1459	198	16	214	181	42	223	55	3	58	196	1	197	74	51	125	6339
2016-17	1701	458	2159	1722	249	1971	1310	131	1441	194	17	211	225	65	290	57	2	59	196	8	204	67	90	157	6493

Número de llicències de rugbi a Catalunya. Actualment, hi ha 19 equips femenins, dividits en dues lligues segons el nivell de competiu que cada any classifica els equips en Primera i Segona. Aquest any, només hi ha un equip català, INEF Barcelona, que juga a la lliga espanyola més competitiva, Divió d'Honor. Dades extretes de la Memòria esportiva 2016-2017 de la Federació Catalana de Rugby.

Per una banda, al recalcar que és "mixt" manifesta que les competicions esportives generalment es divideixen segons la concepció binària del sexe-gènere, com més endavant estipula el reglament per a les categories adultes, o altrament denominades, sènior². A Espanya, fins els 16 anys, nois i noies juguen i competeixen en els mateixos equips, però a partir d'aquesta edat les noies passen a la categoria adulta, exclusivament femenina, mentre que els nois han de complir els divuit per jugar al sènior masculí – qüestió que des de les instàncies esportives oficials s'excusa pel fet que encara

¹ Dades extretes de la Federació Catalana de Rugby, via <http://www.rugby.cat/noticies/el-creixement-del-rugby-femeni-en-dades/>.

² Cas remarcable fou el d'Antía Fernández que va ser la primera transexual a debutar oficialment a la lliga oficial de vòlei després d'haver-ho intentat en la competició rugbística, però el reglament de rugbi li ho impedia, a diferència de la normativa de la federació de vòlei que només li exigia el DNI femení. Cal destacar, que des de la nostra primerenca socialització se'ns inculca que les categories socials d'"home" i "dona" es construeixen a partir d'una base biològica diferencial (genital i cromosòmica, principalment), una consideració dual genital basada en l'heterosexualitat reproductiva (Narotzky, 1998:264) que naturalitza la convicció social de l'existència de persones (amb penis, testicles i cromosomes XY) socialitzades com a homes; i d'altres que anomenarem dones (amb vulva, úter, ovaris i cromosomes XX).

quantitativament no són prou noies per formar una categoria s18³. Aquesta separació entre nois i noies es justifica amb arguments de tipus biològic “*és que les condicions físiques són diferents segons el sexe*”, una frase recurrent i repetida constantment al llarg del treball de camp -sobretot amb molt d'èmfasi en boca dels entrenadors. Per tant, als setze anys s'instaura la divisió masculina i femenina en la competició rugbística, motivada per raons físiques (apel·lant, no només al pes i a la mida sinó també a la força, velocitat, agilitat, potència, etc.- capacitats motrius que es naturalitzen i generifiquen, obviant els factors psicosocials en el desenvolupament motriu⁴) amb la pretensió d'intentar mantenir la igualtat entre competidors, un dels criteris que constitueix el sistema esportiu modern (Darbon a Moraldo, 2014). Justament, la pràctica esportiva reflecteix i constitueix la construcció cultural d'aquest dimorfisme sexual, alhora que fa referència al concepte de cos i a la seva expressió, havent-hi un paral·lelisme evident entre la ideologia cultural de cadascun dels períodes històrics i les pràctiques corporals⁵ (Buendia, 1995:107).

Per altra banda, la categorització d'aquests equips com a “mixtos”, malgrat que podrien contemplar-se com a possibles espais esportius que superessin els esquemes binaris del sistema sexe-gènere (Rubin, 1975), no estan exempts de les concepcions de gènere hegemòniques, ja que tot i esquarterar l'exclusivitat masculina històrica, també reproduïen certes relacions de gènere que perpetuen rígids prejudicis que delineen diferències entre les vivències de jugadors i jugadores. Des de l'any passat, un grup d'entrenadors de l'escola de rugbi de la UE Santboiana ha posat en marxa la creació d'un equip només integrat per noies (d'entre els 14 i 18 anys) amb la pretensió d'incrementar l'adhesió femenina, ja que advertien la inclinació de moltes jugadores a abandonar el

³ Cal matisar per aquells no entesos en el rugbi que la modalitat més estesa i que es juga regularment a Espanya és la modalitat de XV, que implica l'enfrontament de 15 jugadors per equip en el camp.

⁴ Més enllà de les condicions fisiològiques i anatòmiques, les activitats atlètiques produeixen configuracions corporals a partir de les condicions dels entrenaments: temps dedicat, exigència de treball, qualitat tècnica dels formadors, instal·lacions esportives, suport econòmic, suport mèdic, programes alimentaris, etc. No obstant, històricament, s'ha constatat que la disponibilitat d'aquestes condicions ha tingut una clara orientació de gènere. Fins i tot sota la suposada neutralitat dels discursos mèdics que dicten diferències corporals masculines i femenines s'han justificat múltiples discriminacions per a les esportistes enfront les pretensions d'igualtat, també a nivell professional: “*hi havia una entrevista que li feien a l'Elena Roca [exjugadora de la selecció espanyola], parlava que elles van anar al Mundial i que només van tenir un fisio. I elles van demanar a la Federació que amb un no feien res i els hi van dir que no, que el cos d'un home i una dona no és el mateix i que amb un «ya bastaba y sobraba». I fa poc, quan els nois van jugar contra Bèlgica, que van fer el vídeo aquell de «Me llamo tal y juego de...». Pues al final del vídeo, que surten tots els mànagers i tenien, tres fisios, dos metges; que nosaltres en tenim un de cada...*”, exalta l'Ànnia, jugadora de la selecció catalana i espanyola de rugbi. Vídeo referit: https://www.youtube.com/watch?v=5vWwIMNcV_0.

⁵ Llegint a Elias i Dunning (1986:185), ens adonem que la concepció de l'esport està estretament lligada al projecte modern, per tant, la consolidació de l'esport com a un dels passatemps preferents s'ha d'inscriure en el nou ordre socio-polític-econòmic-cultural, en aquest cas, l'adveniment d'una societat progressivament més reglamentada com a exigència de les noves condicions laborals que imposava la industrialització. Conseqüentment, es produeix una generalització dels dispositius i esquemes disciplinaris, amb el sorgiment al segle XVIII i XIX de les institucions disciplinàries -escola, tallers, hospitals, fàbriques, etc. Així doncs, l'esport i l'educació física s'impulsen principalment en àmbits educatius, com es demostra en el cas del rugbi; pràctica esportiva que es va desenvolupar al llarg del segle XIX des de les Public Schools (les institucions educatives privades de l'aristocràcia britànica), controlant així les activitats de temps lliure -i de lleure- dels joves de les classes benestants, buscant controlar i regular el cos individual i col·lectiu. L'esport esdevé reproductor de la masculinitat i via de masculinització dels homes en la societat moderna (Díez, 1996), ja que sorgeix vinculat als significats de la masculinitat hegemònica.

rugbi. Un dels motius esgrimits era que es jugava amb nois, la qual cosa, segons ells, dificultava l'entrada de noves jugadores i la permanència d'aquelles que s'havien format des de ben menudes.

Alba: *“Vaig provar [el rugbi quan tenia sis anys], però com no hi havien noies era com... hi havien dos o tres [que també ho van deixar] [...] Eren com... ells es creien millors que les noies, eren bastant ‘machistas’... altres eren majos i encara em parlo amb ells i tot des de petits. Però hi havia molts que sí, era en plan «no, ella no, que és noia, no ho farà igual» i és en plan «i tu què saps si ho faig igual o no?»». O sigui, quan érem petits no, a l'anar creixent sí. Perquè és en plan «tio, m'ha placat una tia no sé què» i...”.*

Júlia: *“I ara en la s18 quines diferències trobes?”*

Alba: *“Moltes, o sigui, perquè és més divertit amb noies perquè comencem amb... no sé, és més divertit, ens riem mogollón, estem allà totes juntes i no és que siguem companyes, és que som amigues amb tot l'equip”.*

[Jugadora de s18 femenina de la UE Santboiana]

Aquesta oferta diferencial -i paral·lela als equips “mixtos”- és el que em va motivar a investigar i reflexionar sobre les experiències de jugadores que s'han format en aquests equips, interrogant-me sobre què inhibeix a participar en el camp social del rugbi i què obstaculitza el desenvolupament esportiu de la minoria que s'hi incorpora (si s'estimula i/o es dóna suport de manera diferencial segons el gènere). Fent treball de camp, vaig poder conversar i entrevistar diferents actors (jugadores i entrenadors) durant un torneig de Seven⁶, organitzat per la UE Santboiana que arreplegava jugadores de menys de 18 anys de diferents clubs d'arreu de Catalunya. Aquests actors manifestaven que l'abandonament de les nenes no es deu a un baix rendiment, de fet aquelles que segueixen l'escala de formació des de ben petites esdevenen jugadores que destaquen⁷, més aviat, apel·laven al fet que tals equips “mixtos” no eren espais adients per al desenvolupament esportiu de les nenes, partint d'experiències viscudes en què la corporalitat pren especialment rellevància en les interaccions socials que tenen lloc en aquests àmbits esportius.

L'objectiu principal de la recerca és explorar com aquestes experiències rugbístiques contribueixen a reforçar la construcció de la identitat de gènere de les jugadores, centrant-nos en la seva vivència corporal, en com la percepció del cos sexual i les expectatives de gènere que es deriven poden marcar la forma relacional que mantenen amb el seu entorn socioesportiu (company/es d'equip, entrenadors, rivals, familiars, etc.). Per aquest motiu,

⁶ Una variant del rugbi XV -és la modalitat olímpica d'aquest esport- en la que juguen només set jugadors per equip, i on el temps de partit -a diferència dels 80 minuts d'un partit de quinze jugadors per equip- és de 14 minuts de joc, la qual cosa permet realitzar més partits en un mateix dia.

⁷ La majoria de les noies que he entrevistat i que han practicat rugbi des dels 5-11 anys, han jugat i juguen en les categories s18 i sènior de la selecció catalana, i algunes d'elles han estat també convocades i finalment seleccionades per la Federació Espanyola de Rugby en les categories s18, s20 i fins i tot absoluta.

també -tot i que en menor mesura- abastaré les visions d'entrenadors i directius de la Federació Catalana de Rugbi, decisius pel que fa a les condicions en què es desenvolupa la pràctica rugbística, per tal de comprendre les discursivitats que sostenen una participació esportiva segregada per sexe. En referència a això, moltes de les entrevistades em narren, arran de la seva experiència en equips majoritàriament composts per nois -o fins i tot, on elles eren les úniques noies-; un sentiment de competitivitat envers els nois substancialment diferent al que senten quan juguen amb noies, la qual cosa està intrínscament lligada a l'assumpció d'una idea de superioritat o avantatge masculí en el rugbi. Certament, com més endavant mostraré, força noies viuen una lluita contradictòria constant: entre la interiorització d'inferioritat respecte els seus companys i la perseverança a demostrar(-se d') igual valia en el rugbi. De tal manera que això sembla corroborar la hipòtesi plantejada a l'inici de l'estudi: l'esport, concretament el rugbi, reforça la divisió sexe-gènere, encara que també les joves participants en aquests equips desafien les expectatives de gènere i deconstrueixen els binarismes en la competició esportiva.

2. Consideracions metodològiques⁸ i teòriques

Abans d'endinsar-nos a l'anàlisi pròpiament dita, puntualitzaré la metodologia emprada en la investigació, que s'ha dut a terme entre el desembre de 2017 i fins al juny de 2018 des d'un enfocament etnogràfic per mitjà d'entrevistes en profunditat a 15 jugadores, de les quals quatre encara juguen al s16 i la resta (d'entre 16 i 22 anys) ja competeix al sènior. La meua involucració com a jugadora ha estat crucial per apropar-m'hi, delimitar les qüestions a conversar i mantenir una visió amb perspectiva de gènere de les seves narracions, ja que s'expressaven en termes del gremi rugbista per explicar situacions que han viscut, descripcions de partits o entrenaments (el tipus de participació i funcions que un/a realitza en el camp), en les quals s'examinen les relacions de poder i la divisió de treball esportiu dins de l'equip, vislumbrant-se relacions de gènere (estereotips, prejudicis, discriminacions, estratificacions, conflictes i igualtat que s'estableixen entre els membres de l'equip) que podrien passar desapercebudes o que difícilment es comprendrien si un no coneix la idiosincràcia del joc.

⁸ Tots els noms que apareguin en aquest article són pseudònims per preservar l'anonimat dels i les informants.

Pel que fa a les principals tècniques de camp, han estat les entrevistes, tot i que s'han complementat amb l'observació participant. Respecte a l'elecció de les informants, són noies que dediquen un temps considerable al rugbi, encara que totes elles són estudiants i d'un estatus socioeconòmic mitjà, característiques que fan possible que puguin participar d'aquest esport com a hobby, ja que han de conciliar-ho amb el seu rol d'estudiant, entre d'altres. Dit això, cal matisar que les reflexions extretes d'aquesta mostra representativa de joves jugadores de rugbi no forma un grup homogeni; es fa necessari conèixer el significat i entrellat social de les seves trajectòries esportives. Per aquesta raó he entrevistat a noies de diferents clubs i amb diversos bagatges rugbístics⁹: anys jugats, posicions on han jugat, nivell rugbístic, etc. Adicionalment, també he entrevistat a set entrenadors, un d'ells treballa a la Federació Catalana de Rugbi i és entrenador de la selecció catalana s18 femenina i d'un equip s14, la resta han entrenat també equips mixtos.

En relació a les entrevistes, he evitat esmentar explícitament la *female/athlete paradox* (Paloian, 2012) o la *gender-role conflict theory* (Fallon i Jome, 2017), teoria que postula que els rols tradicionals de gènere contribueixen al fet que les esportistes (i més en el cas de les que practiquen esports "d'home") estan marcades per experiències on se'ls qüestiona la seva identitat o poden experimentar conflictes interns de gènere. Comparteixo l'enfocament de les investigacions psico-sociològiques de les autores citades, les quals insisteixen en el fet que la pressumpció d'un conflicte en les esportistes (conceptualitzant-les com a fora de lloc, angoixades), es deu a la idea de "masculí" i "femení" com a pols oposats -en trets físics, psicològics, de comportament, gustos, etc.-; és a dir, que la creença d'un conflicte intern en elles és el resultat de la persistència dels estereotips i rols de gènere (Allison a Fallon i Jome:312).

⁹ A l'Annex I he adjuntat una graella, amb els noms i una breu descripció amb dades biogràfiques i esportives.

FEMENI : INICI ENTRENAMENTS 2017-2018

29 agosto, 2017

Uncategorized

L'equip femení comença avui dimarts 29 d'agost la temporada 2017-2018. Els dies d'entrenament seran: Dimarts, dijous i divendres de 20:30h a 22:00h. Per a més informació podeu venir directament al club qualsevol dia d'entrenament o a l'email info@rugbyhospitalet.cat. Us esperem a totes !!

Anunci per captar noves jugadores, penjat a la web del Rugby Club L'Hospitalet

Continuant aquesta línia analítica, observo que les noies a qui he entrevistat -i ampliant la unitat d'anàlisi a les meves companyes d'equip i a altres rugbistes d'altres àmbits territorials- perceben més el conflicte que no pas viure'l o experimentar-lo, ja que les tradicionals expectatives de gènere no estan totalment interioritzades per aquestes esportistes. En referència a això, la fotografia de l'esquerra, realitzada per promocionar el rugbi de categoria sènior femenina en aquest club, més que *"the assumption that women athletes experience gender-roles distress"*

(Fallon i Jome, 2017:312), el que manifesta és que *"the conflict is not necessarily about gender-role behavior; rather, it may stem the need to balance multiple social roles (Jambor & Weeks, 1996) or perform conflicting social roles (Krane, Choi, Baird, Aimar & Kauer, 2004)"* (2017:312). Aleshores, aquesta imatge promocional més que mostrar les contradiccions dualistes entre l'identitat de gènere i l'elecció del rugbi, és un missatge que té en compte la manera en què són percebudes públicament, ja que va dirigit al recapte de noves jugadores (reclam vist també per familiars i coneguts). Aquesta preocupació per l'aparença, que pot semblar incompatible quan es practica una activitat d'alta intensitat, està estretament lligada a una feminitat i heteronormativitat inculcada (Bourdieu, 2000:123).

3. La socialització esportiva en les categories mixtes de rugbi

Cal contextualitzar aquestes rugbistes que viuen en un moment històric específic, que fa gala de promocionar la igualtat de gènere en l'àmbit esportiu, assegurant que els estereotips i prejudicis són coses del passat¹⁰. Sens dubte la socialització en les etapes de l'adolescència és crucial en la creació d'identitats genèriques. Precisament, el procés de socialització diferencial marca la participació esportiva dels infants, però és que alhora s'ha de tenir present que la mateixa activitat esportiva, en tant que fenomen social que es

¹⁰ Per saber més del recorregut històric de la situació de la participació de la dona en els contextos esportius en l'Estat espanyol, veure la tesina de Victoria Macías Moreno (1999) i investigacions més recents (Instituto de la Mujer, 2006; Fontecha, 2016) que mostren que encara hi ha múltiples factors socioculturals vinculats a les diferències de gènere que afecten a les dones en totes les etapes vitals.

transmet, és un dels agents socialitzadors que reproduceix la separació dicotòmica de sexe-gènere, atribuint el comportament diferencial a característiques físiques i psicològiques: *“El rugbi no és un esport molt conegut. Per les nenes es veu bastant dur, el contacte i així no acostuma a agradar gaire ni cridar l’atenció de les noies”*, aquestes paraules de la Carlota (jugadora amb 8 anys d’experiència que ha passat per tres clubs diferents) reflecteixen com les activitats generitzades impliquen un tipus de treball corporal específic. S’ha de contemplar el desenvolupament psicomotriu -o altrament dit, tècniques corporals (Mauss, 1979)- com a producte d’un aprenentatge corporal subjacent a la socialització genèrica. Pel que fa a les experiències d’aquestes joves rugbistes, que impacten en el cos generitzat¹¹, s’aprecien algunes ruptures significatives dels prejudicis i les expectatives de gènere, no només del seu entorn, sinó també de les seves concepcions:

“Jo al principi volia entrenar amb les noies, perquè em feia molta cosa entrenar amb els nois, perquè bueno, «aquests seran... em mataran al primer placatge o algo» [...] el primer dia no vam fer placatge ni res, però els altres dies sí, em va agradar, no sé... normal se’m va fer. Ja després, quan vaig agafar la ‘chichilla’ aquesta de placar als nois vaig dir «tampoc és per tant», m’agrada, a més és com «he placat a un tio gran», m’agrada això”.

[Entrevista Martina, 21/12/2017]

Observem, que des d’un principi ja assumeixen que hi ha una diferenciació de la potencialitat corporal entre nois i noies. No obstant, es produeix un punt d’inflexió, quan elles es perceben al mateix nivell que els seus companys: a l’hora d’encaixar un placatge i/o placar-los. Quan les noies incursionen en activitats tradicionalment reservades als nois, sobretot aquelles que s’inicien més tard, el cos -socialment constituït- aflora i els recorda, en forma de pressió-nerviosisme, cansament o inhibició, la línia que transgredeixen (Bourdieu, 2000:85): *“al principi va ser com «bfff acabo de començar i ara començar amb tios», pues, tenia molta por en aquell moment, no feia quasi res [...] Bueno, és que a mi em va costar moltíssim fer el canvi, o sigui, tenia molta por a cagar-la”*, paraules de l’Amaia que reflecteixen com un context nou i masculinitzat va cohibir la seva participació, la qual cosa derivava en una autopercepció d’infravaloració de les

¹¹ *“Vaig notar com que al s16, els nois pensen «ui, ha vingut una noia nova, serà això com que estorbarà una mica aquí el nostre entrenament, no sabrà què fer, no podrem fer les nostres jugades...” [...] Perquè també, quan ve un noi nou, sap, de repent es dona compte que o vas fort o és que et faran mal, les noies com que es posen nervioses i llavors no saben que fer”*, aquesta diferenciació ressaltada per la Camila, que a diferència de moltes, es va adaptar ràpidament al contacte perquè havia començat en categories inferiors i perquè ja coneixia els moviments de placatge ensenyats pel seu pare, també jugador, evidencia la importància del capital social i cultural incorporat.

seves facultats físiques que retroalimentà la seva inactivitat en els entrenaments. Coincidint amb Young (1990:146), sovint les noies es perceben físicament deficitàries en comparació als nois, mentre que la majoria de nois sembla que s'entreguin corporalment amb més rapidesa i fluïdesa a aquestes tasques físiques, i certament en un equip compost majoritàriament per nois encara és més probable aquesta “*inhibició intencional*”. L'Adrià, un dels entrenadors del primer any de rugbi de l'Amaia al s16, va declarar que com que el nivell competitiu de l'Amaia no s'adequava amb els propòsits esportius que volien assolir aquell any (guanyar la lliga), es trobava amb el dilema d'haver de decidir quants minuts jugaria l'Amaia, a més de rebre pressions i recriminacions dels mateixos jugadors¹².

És fonamental analitzar l'ambient de l'equip i el context socioesportiu en què una està inserida per poder comprendre les relacions entre jugadors -i per suposat, el paper dels entrenadors. Pel que fa a aquestes joves, participen en activitats ritualitzades, entrenaments i especialment partits, en què es produeix una confrontació que situarà el propi equip en relació amb l'oponent, i on sortir guanyador serà l'objectiu, i la derrota un aprenentatge, esdevenint central la competitivitat en aquests espais d'iniciació masculina¹³ (Díez, 1996:6, Bourdieu, 2000:40). Per tant, són espais de socialització específica, lligats a valors com la superació i/o dominació física sobre l'altre, l'exhibició i el protagonisme social; qüestions rellevants a l'hora d'interpretar les dinàmiques socials en aquests equips, on la competitivitat es fa més present a mesura que els equips pugen de categoria¹⁴. És a dir, el creixement, per tant, l'edat en tant que processada socialment -però naturalitzada i institucionalitzada en categories- crea una sèrie d'expectatives que formen part de la construcció de la identitat d'aquests subjectes joves, produint un conjunt d'efectes en els cossos, els comportaments i les relacions socials: “*l'any passat sí que vaig jugar un amistós amb uns anglesos, que ells eren s18 i algunes noies vam jugar i*

¹² “Perquè si ficava a l'Amaia, l'Amaia no sabia jugar, no és com ara. És que és una mica trist, però és la veritat: s'ataca per on està la noia. És la veritat, ataquen per allà. I si jo ficava a l'Amaia i pel que sigui, l'Amaia fallava un placatge, que era lo més lògic que passés, a mi se'm presentaven els capitans de l'equip amb... bueno, treient foc pels queixals. I jo tenia un problema. «¿Por qué pones a Amaia?»” [Entrevista Adrià, 18/12/2017].

¹³ L'Adrià, entrenador actual del s8 i jugador sènior amb 23 anys, m'expressava satisfactòriament que les jugadores, tot i ser minoria, aguantaven i continuaven venint. Seguidament, li pregunto “què és el que havien d'aguantar”, per si veia discriminacions entre companys/es. Ràpidament, contestà que no era el cas del seu equip, sinó que aquell comentari reflectia la seva pròpia experiència: “jo que he estat amb jugadores, que les he tingut com a companyes, i ho passaven malament [...] No els hi passaven les boles o bueno «tú eres una niña y tu pues mira quina nosa que fas», això era un equip de tíos. Simplement, és que no té res més que masclisme puro y duro: «tu ets una nena i no hauries d'estar aquí. Tu ens fas nosa. Tu fora. Tu al banquillo» [...] elles sentien una discriminació dins del grup i lògicament això els hi sumava a una falta de confiança en el seu joc que després acabava repercutint en què l'entrenador no les fes jugar tant i tot això és un bucle”.

¹⁴ En la categoria s16, s'aprecien canvis prou significatius: espacio-temporals, que els fan acostar-se a les condicions en què es juga a nivell sènior -a s14 juguen en camp i temps de joc reduït-; juntament amb el fet que aquesta categoria és l'última mixta; a més, pcomencen haver-hi les concentracions per a la selecció catalana i espanyola (observant-se ja les estratègies cap a la segregació per sexe) i canvis corporals, lligats també a l'exigència física que els porta a treballar el cos; com bé ressalta l'Ànnia “*en el s16 ja comencen alguns a anar a la catalana, anar a l'espanyola, a posar-se més 'caches*”.

pues, se'm van carregar tota l'estona. A placar-me a muerte, a fotre'm retardats [placatge al límit de la legalitat perquè el placat ja no té la possessió de la pilota, que és quan se'l pot placar]. Jo crec que allà no estan acostumats a jugar mixte. I suposo també, tens 18 anys, et surt la vena machito: «com una noia pot estar fent el mateix esport que jo, em pot placar...»”.

Tenint en compte que l'esport és una pràctica relacionada amb la corporalitat, presencio que en la majoria de relats s'ha percebut que companys i/o adversaris s'enfurismaven o s'irritaven quan en els enfrontaments la que sortia victoriosa era una d'elles, fruit del prejudici que una noia no el pot guanyar, i torno a emfatitzar, i menys si es tracta d'un afer que implica les habilitats físiques, on es pressuposa la superioritat masculina: “*A ellos les molestaba que yo les placara bien. Y este chico siempre reventaba la línea [de defensa]. Nadie, no había ninguno que lo parara. Y justo ese día, le enganché bien de los tobillos y se cayó [...]* Ahí ya, «*me voy del entreno*», *tiró la bola y se fue... Realmente, yo creo que los compañeros se empezaron a reir, del palo «¡Ha! Te ha placado una chica y encima te ha hecho daño». A lo de «nunca me han placado y ahora viene ésta y me placa»*”¹⁵, explica la Rocío respecte un dels seus primers entrenaments quan va canviar d'equip al s16. Nogensmenys, també s'adonen que alguns opten per refusar-les o “anar més fluix” contra elles, amb la pretensió de no fer-los-hi mal, consideració que en moltes d'elles causa frustració: “*això em feia encara més ràbia, era com, pues ara et vaig a placar, saps? És que prefereixo que t'enfadis amb mi perquè t'he placat que no que no vinguis a per mi perquè sóc una noia*” [Amaia].

Queda palès doncs, que la utilització del cos en l'entorn rugbístic és clau per a la promoció, valoració i reconeixement social. En aquest sentit, és notori recuperar el cas de l'Amaia, que explica que el que la va motivar a ser més participativa en els entrenaments va ser adonar-se que estava perdent el recolzament dels seus companys: “*crec que si els nois veuen que li fots collons i que pots fer-ho bé i de vegades, feia placatges que ells també poden fer i és com «joder» [...]* Només que vegin que, encara que ets una tia, que o sigui, fas lo mateix, i es donen compte”¹⁶. És en aquest punt en què ella mateixa es

¹⁵ Aquest fet anecdòtic, mostra com un individu pot ferir el vincle social en cada interacció degut a la impressió que deixa en els altres, en aquest sentit és interessant el que postula Goffman (2000:43) sobre que les identitats socials i l'entorn defineixen les expectatives, esdevenint l'orgull i la vergonya senyals emocionals i corporals sobre l'estat del vincle social entre els subjectes.

¹⁶ En consonància amb això, l'Amaia confessa que una de les seves referents era la Nerea, jugadora que va començar més tard que ella però al sènior femení: “*hi ha la Nerea que no ha jugat mai amb nois i té un contacte de sobres*”, una admiració que reitera la suposada superioritat masculina en el contacte i placatge, fent de la Nerea una excepció. De fet, en la discursivitat de moltes d'elles apareix constantment aquesta contradicció: insisteixen que les noies són capaces de jugar al mateix nivell que els nois, la qual cosa també significa que el barem de valoració és l'aproximació competitiva que una jugadora té en relació amb els nois: “*cuando estábamos calentando yo siempre miraba para a ver si hay chicas, porque claro, no es lo mismo entrar contra un chico que pesa 100*

qüestiona la posició a què la van relegar des d'un principi: d'ala, una posició en el camp freqüentment assignada a aquells jugadors/es novells, en què estàs molt de temps sense participar en el joc però que, quan et toca actuar, et trobes en una situació força decisiva tàcticament parlant. Juntament amb les habilitats i l'experiència, les posicions dins del camp depenen en certa mesura de la constitució física d'un/a, però sobretot l'ocupació d'una posició està relacionada amb la disposició dels altres cossos per fer-li un lloc: “*jo si ara estigués amb nois i em posés, de jugar de 9 a centre, segur que ja hi hauria algun comentari tipo «no la posis, segur que no ho farà bé». I aquesta amiga meva sempre ha jugat de davantera i ara està jugant de centre. I em diu que està molt a gust també, però que això amb els nois no passaria*”, m'explica la Carlota que afirma que hi ha una certa tendència a allunyar les jugadores de les posicions més protagoniques, per tant, la jerarquització esportiva pot revelar prejudicis de gènere¹⁷.

Resulta rellevant mostrar com en aquests equips, on hi predomina una homosociabilitat masculina, es contribueix a presentar a les rugbistes primer com a noies que com a jugadores. Un tret comú en les seves autobiografies corporals és la sexualització dels seus cossos, la qual no només es fa present en el tercer temps¹⁸ sinó també en el mateix camp de joc:

El Rudy que era el nostre entrenador, em va provar a mi per saltar i al principi m'estaven aixecant la Cèlia i la Paola, i tot bé. I després li va tocar al Jordi, un noi, aixecar-me per darrera i bueno jo vaig dir «bueno, més igual», ja sabia per on m'havia d'agafar i bueno, no és res, és que és necessari per la touch¹⁹. I comença «va, agafa-la» [diu l'entrenador] i ell «però que és una noia» i jo el miro i dic «i?», i el meu entrenador «com que és una noia?», «pues que és una noia, que no la penso agafar, que li hauria de tocar el cul, és una noia, és una noia...» i jo «però que més et dóna, no m'has de tocar el cul, agafa'm i aixeca'm».

[Entrevista Frida, 21/12/2017]

quilos, que entrar contra una chica que pesa 50 kilos [...] la que sí que juega muy bien y que es muy buena es Joana. Pues, contra ella sí que he jugado con los chicos y sí que, o sea, no se nota que haya una chica en el equipo, es como todos por igual. Era como mi equipo, éramos una más”, diu la Rocío.

¹⁷ Altres interaccions esportives que també els reforcen són els canvis: “*ens havíem de guanyar molt el lloc les noies, també. Érem menys, i també el que ens van explicar, els canvis que feien, perquè els canvis era noia per noia*”, m'explica la Frida sobre el seu primer any al s16, any en què a l'equip hi havien quatre noies, de corporalitats notablement diferents, a les quals però se'ls van assignar la mateixa posició.

¹⁸ El tercer temps és una tradició rugbística en la qual, després d'haver finalitzat el partit, els dos equips es retroben en un moment de comensalitat, on l'equip local comparteix menjar i beure (entre adults es destaca la imprescindible cervesa) amb el pretext de confraternitzar i suavitzar els enfrontaments que hi hagi pogut haver en el camp. És un moment de sociabilitat dels i les joves, un context d'interacció on es legitima i es produeix el gust i l'atracció, concretament es patenta l'heterosexualitat imperant en aquests equips: “*una cosa molt característica és que quan jugues amb els nois, al tercer temps et venen a demanar Facebook, Whatsapp, no sé què, «com et dius?» és... al·lucinant. I cada, després de cada partit, tens una o dues sol·licituds al Facebook d'amistat i que t'escriuen*” [Xènia]. Altrament, caldria interrogar-se si les esportistes que no segueixen l'heteronormativitat i/o la feminitat hegemònica rebrien suport o reconeixement en aquests cercles esportius.

¹⁹ La *touch* és una jugada estàtica en la qual ambdós equips produeixen un aliniament de jugadors en perpendicular al punt de llançament de la pilota. Seguidament, es llança la pilota entre ambdues formacions, i la guanyarà aquella que aconsegueixi saltar més que el contrincant per agafar l'ovalda. Actualment, a la *touch* es permeten els aixecadors, és a dir, persones que aixequen (per davant -agafant quadriceps- i per darrera -subjectant les natges-) al saltador.

La forma en què s'experimenta la feminitat -i la percepció del cos sexua(litza)t- està vinculada a la posició que ocupem en l'espai social²⁰. Diverses jugadores em relaten els seus esforços per ser reconegudes com una més entre els seus companys, i significativament, algunes d'elles m'ho afirmen amb el fet distintiu que eren vistes com a col·legues: *“Pero igual que a mi supongo que a Amaia también. Y yo creo que nos ha pasado a las dos lo mismo”²¹, que llegamos al equipo y éramos ‘la chica del equipo’, y luego cuando vino la otra yo era la colega y esa era con la que te venían y te decían «uoh, qué buena está esa», ¿sabes?”*, em comenta la Rocío. En sintonia amb això, Bourdieu postula que *“a los ojos de los hombres, las mujeres que, rompiendo la relación tácita de disponibilidad, se reapropian en cierto modo de su imagen corporal [...] aparecen como no femenina”* (2000:88).

4. Cossos a canalitzar:

S'han de tenir en compte els principals agents de socialització primària: la família, l'escola, els companys/es i amics/gues -i, cada vegada més present, els diferents mitjans de comunicació- que tenen una important influència en la percepció del gènere en l'esport²² i, conseqüentment, en l'autoconcepció ja que els discursos de gènere són responsables d'ensenyar als infants què han d'aprendre a fer d'ell/a mateix/a algú identificable com a una o l'altre, reconeixibles dins l'ordre social binari (Davis, 2006:27).

Per això, la visibilització de dones esportistes en totes les disciplines afavoreix que nenes i noies puguin identificar-se, combatent el lastre de gènere que encara arrossegueu certs esports que disuadeix l'involucrament de moltes. Això ens porta a comentar altre cop el cas de l'Amaia, la qual explica que va arribar al BUC perquè un veí seu (veterà d'aquest club de rugbi) la va animar a provar, encoratjant-la amb el fet que just s'estava formant la categoria adulta femenina. Tanmateix, aquell veterà li havia proposat abans al seu germà petit que provés el rugbi -quan l'Amaia, certament per l'edat que tenia, ja podia jugar a la categoria infantil tot i que no hi hagués sènior femení-, la qual cosa també demostra que no només es tendeix a valorar més o a percebre com a més apte la

²⁰ “Mai m'havien discriminat. Era un més de l'equip. O sigui, jo era un noi més de l'equip [el masculí denota a integració]. Sí que era la princesa de l'equip, això ho tenia clar, i si algú per exemple... és que això sona lleig, però que jo podia anar del pal, que hi havia un jugador de l'altre equip que em tocava molt els collons i deia «tal número» i ‘pumba’, pues el reventaven una mica”, diu la Ramona que des dels sis anys que juga i durant molt temps ha estat l'única jugadora del seu equip.

²¹ Efectivament, l'Amaia em descriu aquest fenomen: “Al principi sí que era, per exemple, algun tio sí que em tirava la canya i tal, però era com que jo no volia llavors, ho deixava passar i vaig passar a ser l'amiga’, saps? I clar, quan venia una tia nova era com «bua la no sé quina», en plan m'ho explicava com amic. I jo em sentia bé, preferia estar així.

²² Per un aproximació més acurada, consultar l'Annex I.

competència físico-esportiva dels nens en un esport com el rugbi²³ sinó que les mateixes estructures dels clubs de rugbi no ofereixen la mateixa projecció per als nois que per a les noies. Per consegüent, la Federació Catalana de Rugbi des de 2015 va establir que les noies podien quedar-se un tercer any a la categoria s16 arran del cas d'una noia que en fer 16 anys no podia passar al sènior perquè el seu club no disposava d'aquesta categoria femenina -com tants d'altres-, per evitar així que deixin de jugar per problemes lligats al desplaçament i al canvi de club. Aquest cas, paradigmàticament, trasllueix la tensió de procurar la igualtat d'oportunitats individuals en una institució esportiva en què la pressumpció de la diferència corporal entre nois i noies esdevé insalvable a certa edat.

Extrapolant el concepte teòric de De Lauretis (2000:25), l'esport es configura com una tecnologia de gènere font de repertoris discursius amb potestat per orientar i promoure la pràctica esportiva segregada. En el panorama del rugbi espanyol resulta inviable a partir dels setze anys la competició mixta, al·legant sobretot la protecció de la integritat física de les noies, preocupació derivada del convenciment que el cos d'un noi és naturalment - i per tant, indiscutiblement- físicament superior al de la noia. Què constitueix un risc o un perill en qualsevol moment històric particular és en sí mateix una construcció social (Laurendeau, 2010)²⁴. Paradoxalment, la Federació Valenciana va permetre que una jugadora pugés al s18 perquè el nivell competitiu del sènior femení del seu club no oferia una exigència i un rendiment tan alt. Aquest cas controvertit és assumit com un fet excepcional, que si bé no qüestiona la discursivitat normativa, constata que la possibilitat que una jugadora competeixi en el s18 necessita de la connivència de les institucions que responen a uns interessos estratègics²⁵.

²³ “El meu pare em va dir que estava molt orgullós de què ho hagués fet, que hagués fet aquest canvi tan... [va deixar el vòlei] i que em posés en un esport de tant de contacte i així de sobte [...] mon pare havia jugat però no m'ho havia dit fins provar-ho”. La situació de la Cèlia fou semblant: “el meu pare també em va dir «no sabia que acabaries fent rugbi, no t'imaginava»”. El seu pare també fou jugador del BUC i un any abans que ella comencés a jugar, el seu germà s'hi va apuntar. Va ser a mesura que ella acompanyava al seu germà i contemplava el sènior masculí; que membres del club l'animaven a provar. Llavors, li vaig preguntar què la va fer decantar-se pel rugbi i deixar el bàsquet: “m'ho passava molt bé, però no sé. Clar, a la mínima que tocaves algú ja es queixava i llavors al final em va ratllar molt [...] a mi sempre m'ha agradat el contacte i com el meu pare feia rugbi i el meu germà es va apuntar, vaig pensar «venga va, pues vaig a provar-ho»”. En la narració, la Cèlia se situa com la que pren la decisió de jugar a rugbi i ho relata emfatitzant les seves habilitats i preferències -el gust pel contacte- com a incentiu motivacional per canviar al rugbi.

²⁴ En països anglosaxons la categoria s12 és l'última en ser mixta, d'aquí la sorpresa incrèdula en veure que una noia competís contra un equip masculí en la narració de la Joana: “Aquí a Catalunya no m'ha passat molt, o si m'ha passat no m'he adonat compte. Però vaig anar a jugar a Irlanda amb els de l'equip [quan jugava al s16]. El primer partit que entrem, es van començar a riure perquè hi havia una noia en el camp. I l'entrenador li va dir al meu entrenador «estàs segur que vols que la noia jugui?» i «sí, sí». Va acabar el partit, i l'entrenador de l'altre equip el va anar a felicitar dient «ostres, ha jugat molt bé la noia». O sigui, li va callar la boca. O sigui, vam fer els tres partits i en els tres era entrar el camp i es començaven a riure i, o sigui, deien «hi ha una noia no sé què, què fa aquí jugant?»”.

²⁵ Tot i fracturar la formació discursiva sobre allò inconcebible, aquesta permissivitat ve acompanyada d'una racionalització estratègica que s'ocupa de distingir en un “medi ambient” el que és “propi” (De Certeau, 1990:42), en altres paraules, pot jugar en la lliga s18 perquè té les habilitats esportives suficients i sobretot perquè fou considerada una promesa per a la selecció espanyola Seven femenina (en la qual debutà al 2015 amb 18 anys). De fet, aquesta jugadora des de ben jove tenia que la tenien fixada i forma part del Projecte FER (Foment Esportistes amb Reptes).

En aquest article no tracto de posar el punt de mira en els riscos “objectius” de la competició, sinó en els efectes que aquest postulat té en les jugadores. Algunes d’elles em narren que també els entrenadors col·laboren al reconèixer la inferioritat de les noies precebrant-les com més dèbils a través de discriminacions de caire protector, com el fet que en alguns exercicis de contacte els entrenadors demanen que les noies se separin dels nois. Respecte això, la Frida recorda indignada que a vegades venien equips d’Anglaterra a jugar (eren una barreja de segon any de s16 i primer any de s18), partits que només podien jugar els nois, justificant-ho amb el fet que l’equip anglès ja no era mixt. No obstant, no era l’equip visitant que es negava a jugar, sinó que eren els entrenadors del s16 que havien pres la decisió, arbitrària i injusta segons la Frida, ja que era poc coherent perquè de tant en tant també entrenaven amb el s18 del seu club.

Curiosament, es produeix una certa contradicció a l’observar la varietat de cossos -i d’habilitats- dins del mateix grup de gènere que no és vist com un impediment, al contrari, és percebut com una de les singularitats del rugbi amateur²⁶. Però darrera d’aquesta voluntat segregativa no només advertim la vigilància en la “igualtat” de la competició sinó que també copsem la vocació de gènere, ja que el mixt és vist com a pressumptament problemàtic per a l’aprenentatge rugbístic d’ambdós gèneres, pel suposat desavantatge físic en què es troben les noies. Però també perquè és una manera de preservar l’hegemonia masculina en aquests equips, la participació femenina és viscuda com a “invasió” en un territori masculí²⁷. Notem aquesta pugna pel camp quan les noies

²⁶ No es requereixen justificacions explícites quan la competició és entre dos nois amb diferències físiques notables, en canvi, si la confrontació és entre un noi i una noia pren altres connotacions: d’exposar i atemptar contra la seva integritat física. En la narrativa de la Paola, observem com l’“imaginari de la mitana” (que es tradueix en l’assumpció que les dones són inherentment inferiors corporalment als homes) es posa en entredit: “Ella [l’Helena] portava des de petita a l’Hospitalet i ella a vegades com que els entrenadors la confonien amb un noi, pel cos també, i això a nosaltres tampoc ens semblava bé, perquè dius igual que nosaltres ens tractes com una “nena” a ella també. A ella tampoc li agradava que li diguessin això, però com jugava li donava igual [Anteriorment, m’explicava que “els entrenadors a vegades et ficaven de reserva per només ser una noia i et deien «no, és que el partit d’aquest cap de setmana és molt dur”] [...] pel cos que tenia era com un noi, tenia la força d’un noi i no sé... hi havia nois que potser medien el mateix que jo també, i eren més primers que jo i et quedaves pensant «pues no té gens de sentit això»”. Mentre que l’esport confereix virilitat a l’home, reafirmant la seva identitat de gènere; en les noies, amb resultats que superen les expectatives de gènere, queda sota sospita o es masculinitza al preu de ser reconeguda com a bona rugbista: la força i el corpalència formen un imaginari que afavoreix a l’Helena. Més endavant però, vaig poder entrevistar a l’Helena que em va comentar que l’entrenador “nos dejó todas en el ‘B’, cuando estábamos en el s16. A mi me dejaba en el A en el banquillo, dicen que yo no jugaba como un chico, que no tenía el nivel de un chico y li dije «¿sí? Pues me bajas al B». Y me fui al B, y era capitana [...] En el B éramos todos iguales, seas chico o chica, todos nos llevábamos bien. El entrenador decía «echadle cojones y ovarios», super bien”. Veiem com el primer entrenador considera el sexe com el factor explicatiu per justificar qui juga a l’A, per contra, en l’ambient del B el sexe no esdevé un factor decisiu, sinó que els criteris determinants apel·len a altres característiques rellevants (habilitat, experiència, pes, talla...) que defineixen les relacions esportives entre jugadors/es, mitgant o inclús suprimint les jerarquies sexuals en el context esportiu.

²⁷ Tot i que la gran majoria tenen un bon record de l’equip mixt, on es forja una camaraderia i una amistat marcada per l’intens contacte físic i les hores i moments compartits, convergeixen en el fet que durant els partits, quan es troben enfront els rivals, és quan més senten que han de guanyar-se el dret a romandre en aquest espai: “comentarios de los rivales que eran «va que tienen chicas, entramos por ese lado» i sentir-ho. Perquè potser en el partit coincidíem, tipo que defensàvem dos noies juntes, una al costat de l’altra, i «por ese lado, que entrar es más fácil». O sigui, que es pensaven que no placariem. I al final pues, no! A més, jo crec que ho deien... encara ho deien més alt del que tocava, tipo perquè nosaltres ho sentíem” [Frida] i “de estar jugando y «es que eres una marimacho», «hija de puta» y que te cojan el culo o «guapa» y «mua» [...] sí que había partidos que se han sobrepasado con los comentarios y no es que te hagan sentir mal, pero sí: «¿por qué me está diciendo esto cuando yo no estoy haciendo nada malo? Estoy jugando, me lo estoy pasando bien»” [Rocío], ambdós relats patentent expressions d’hostilitat que serveixen per “posar les noies al seu lloc” o deslegitimar la seva presència.

amanacen les idees de supremacia física i atlètica dels nois, i més especialment quan se'ls atorga una posició d'alt reconeixement social, com és ser titular en la selecció catalana s16, una categoria que tot i ser mixta en les lligues regulars entre clubs, a nivell de selecció ha estat ocupada tàcitament per nois, fins que fa dos anys van concentrar a dues jugadores, com ens explica una d'elles *“van fer el fet de convocar a noies, que era molt raro, saps? I em vaig sentir «joder, pues super guai que un noia estigui dintre d'una pre-selecció a un casting de nois» [fixem-nos en què l'equip és de nois per antonomàsia]”*. Finalment, una jugadora va acabar sent titular per primer cop a la catalana s16, l'Emília, tot i enfrontar-se a una obstinada hostilitat²⁸, no només perquè posava en joc la supremacia varonil sinó, sobretot, perquè disputava i guanyava un lloc en un territori eminentment masculí, percebut i destinat a la formació de les habilitats dels nois de cara a la seva etapa esportiva adulta. Segons alguns, ocupa una posició que no li correspon, que va en detriment de l'aprenentatge dels jugadors, perquè l'esport ja es concep intrínscament segregat en un futur no llunyà:

“Pero estamos en edad que los niños con s16 empiezan a coger una posición [hi ha 15 posicions en el camp amb funcions diverses]. Y me acuerdo que hace dos años, vi a una chica en el s16 catalana jugando de medio melé. Y dices, a ver, ya estamos quitando experiencia de un chico que puede llegar al sénior, de jugar una competición más alta de lo que está acostumbrado. Las chicas de sénior tienen su competición, si está suficientemente buena para jugar en la catalana chicos, ponla en las chicas de sénior. Porque ahí está su futuro”.

[Entrevista Daniel, exjugador anglès i actual entrenador de s16]

Davant aquest context, en què augmenten les rugbistes i pertorben l'ordre hegemònic²⁹, es despleguen estratègies per produir espais exclusivament femenins, com per exemple la celebració en la passada temporada de les primeres trobades de rugbi en categories s18, s16 i s14 femenines amb la intenció de donar minuts de competició a les jugadores que entrenen paral·lelament amb els seus equips mixtos.

5. Rugbi: aprenentatge corporal

Totes elles comenten les reticències d'amics i amigues quan se'ls proposa jugar a rugbi, al·leguen que es requereix: aguantar placatges, caure a terra, placar...; en definitiva, una

²⁸ “A la catalana, s16, no la volien fer jugar perquè era una noia”, em confessa la Xènia. Respecte això, la Joana opina que *“el fet de jugar amb què sigui una noia, jugar a la catalana que sempre s'ha dit que són separats de categories, els nois s'enfadarien molt. Perquè és com que... «una noia m'està treient el lloc», o sigui... és com que ells es creuen més a la catalana, és com que a tots se'ls hi puja els fumets i es creuen més que les noies. Llavors que hi hagi una noia allà treient-los-hi la seva posició doncs no els hi fa gràcia”*. Les reaccions negatives que l'Emília suscitava demostren que el cos socialment exigit no és el competent, sinó el legítim.

²⁹ “Ara per exemple, les convocatòries del s14 de la catalana, me les vaig mirar l'altre dia, hi ha moltíssimes noies. Bueno, poder hi ha com 10 noies, saps? De seixanta persones i que hi hagi 10 noies està molt bé, o sigui, que està augmentant el número de noies que això està molt guai”, comenta entusiasmada la Xènia.

reeduació completa del cos i la ment (Wacquant, 2001:94). Sens dubte, la participació en esports suposa una reflexivitat del propi cos i del sentit de la competència física, més patent encara en un esport on el contacte físic i la confrontació corporal són necessàries per vèncer al contrincant, i que constitueixen bona part de la seva raó de ser. Particularment, aquests equips mixtos tan clarament generificats són camps potencialment desafïats per l'agència d'aquelles que han sigut (percebudes com a) "víctimes" (De Lauretis, 2000:23). Tanmateix, tot i les situacions adverses que moltes han viscut, aquestes joves rugbistes no només segueixen jugant, sinó que totes elles veuen positivament la possibilitat de quedar-se un tercer any al s16. Coincideixen amb el fet que "jugar amb nois" ajuda a "espavilar-te" i "curtir-te":

"Jo crec que qualitativament t'aporta molt més jugar en un equip mixte que no pas només femení. I també t'aporta coses psicològicament més dures³⁰". [...] És més sacrificat... però jo crec que el sacrifici, ser més soferta i tot això, m'ho ha aportat jugar amb els nois i jo he jugat amb les noies i jo no m'hagués hagut d'esforçar ni la meitat per jugar. Perquè és com una autosuperació diària que tu has d'anar fent jugant amb els nois, perquè tenen unes qualitats diferents que tu no tens, llavors has de trobar tu com coses que et potenciïn per intentar destacar o per intentar evadir-te".

[Entrevista Xènia, 29/04/2018]

"Si ara pogués jugar amb els nois ho tornaria a fer. I amb... sí, vale, notes una diferència física molt 'heavy'. Jo, vale, jugava de centre, i els dos últims anys em van canviar de mig-melé, també perquè els nois eren molt més grans que jo, corrien molt més que jo, i de 13 pues em desbordaven amb un moment. Però també em sentia... no és que em fessin mal ni molt menys els contactes, perquè jo també estava, dit d'alguna forma, curtida d'haver placat amb ells tota la vida. I a més ho trobo perfecte que et deixin entrenar un any més, encara que es noti molt la diferència físicament sí, però bueno també tens, en unes coses poder tens més mancances i en altres tens més habilitats [...] el físic és l'excusa que posa tothom. Vale, sí, que poder t'endús algun placatge molt més 'heavy' però realment, si tens el nivell de tècnica que has anat adquirint al llarg dels anys, ja està".

[Entrevista Ramona, 14/03/2018]

Hi ha una forta convicció que el que es percep com un desavantatge físic es pot compensar amb una superioritat tècnica treballada en els entrenaments. És en aquest punt on es poden relacionar els conceptes d'*habitus* -sobretot, la seva dimensió de capital incorporat en forma de disposicions duraderes (mentals i corporals)- i de *disciplina*³¹ de Bourdieu i

³⁰ Tot i que la Xènia explica que dins del seu equip se sentia molt a gust i acollida, sí que notava prejudicis i discriminacions en alguns equips rivals, sobretot aquells que no integraven cap noia o s'estranyaven de la presència femenina en els altres equips. Fent referència a això, va explicar una anècdota en què un equip es negava a jugar si hi havia una noia al camp, a la qual cosa el seu entrenador va respondre "«bueno, pues no juegueu. Ella jugarà sí o sí, si vosaltres no voleu jugar, no juegueu»". Una altra jugadora, l'Helena, m'expressa que ha resistit entrades fortes, provocacions i insults tant d'oponents com de companys i que "«gracias a eso, tú vas más fuerte también, ya no tienes tanto miedo a que luego en un partido te venga alguien como uno de tu equipo»". Veiem que els partits i els entrenaments no són només una forma d'exercici físic, són també tenen una càrrega particularment intensiva de treball emocional (Wacquant, 2004:98).

³¹ "«Sport is one of the most important ways that the body's habitus is learned [...] habitus of the body is established where exercises and drills are repeated until they become automatic. As a result of this automatization the body becomes disciplined»" (Howe, 2001:84). El cos està sotmès a un disciplinament físic que produeix certa consciència sotmesa, com es mostra en la preocupació d'algunes per

Foucault, respectivament; per entendre el procés d'incorporació dels moviments rugbístics. Resulta útil també la categoria conceptual de tàctica per referir-se a les accions tècniques que usen per fer que “la posició més dèbil” sigui “la més forta” trastornant així les relacions de poder mitjançant l'aprofitament de l'ocasió (De Certeau, 1990:LI): placar als turmells, de costat i per darrera, netejar baixa el *ruck*, saber com caure, quan entrar i fins i tot, beneficiar-se dels prejudicis: “*Els primers [contactes amb el contrari] comencen «ai, fluix perquè és una noia», però llavors si vas fluix... tens tots els avantatges, te'n pots anar molt més fàcil. I clar, o sigui, la sort que he tingut amb els nois és que he après a evitar més el contacte* [saber buscar els espais].

Això últim ens evidencia que la gestió del capital-cos és l'expressió d'un sentit pràctic corporal adquirit per mitjà del contacte perdurable amb els altres jugadors i entrenadors, al llarg dels entrenaments i partits (Wacquant, 2001:135). Gràcies a l'observació i als relats de les jugadores, m'adono que hi ha un concepte teòric, *embodiment*, que permet abordar les complexitats d'allò corporal en tant que procés material d'interacció social, més enllà de la comprensió i l'aprehensió del cos de forma objectivadora (pes, alçada, força, etc.), que no està exempt de consideracions de gènere com veurem en el cas de la Martina:

Martina: *A mi em va passar en el partit de Sitges [sènior femení], que allà vaig dir «vale, ara sé el que he de fer: entrar sempre», perquè clar, les de Sitges necessiten tres o quatre persones per placar-me [...].*

Júlia: *I jugant al s16, tenies l'oportunitat aquesta d'entrar tant o...?*

Martina: *Mmm no entrava tant, em parava més fàcil.*

Júlia: *A què et refereixes, que et paraven més fàcil o tu creus que no anaves tampoc...?*

Martina: *Jo crec que jo tampoc anava tan 'enchichada' com ara. Era com que jo mateixa ja m'anava parant quan veia que hi havia un noi, doncs, anava frenant perquè segur que em placava.*

[Entrevista Martina, 21/12/2017]

En suma, l'aplicació d'*embodiment* s'escau a l'hora de subratllar la dimensió intersubjectiva i relacional de la corporalitat, sent el cos un agent encarnat experiencial, actuant i interpretador; en el qual té lloc la intersecció tant de l'ordre individual i psicològic com social (Esteban, 2013:25). En referència a això, l'Ainhoa Azurmendi, experta en esport i gènere, assegura que igual que ocorre en molts àmbits socials, en l'esport “*los hombres se enfrentan a la partida sabiéndose ganadores*’. *No de esa partida en particular, sino de todas las que tengan por delante; ganadores simbólicos,*

tenir un estat físic òptim -preparat per la competició- anant freqüentment al gimnàs, sortint a córrer, sentint el seu cos com a fruit d'un treball propi. Per exemple, l'alimentació és vista com un mitjà de control per accedir al domini del cos.

*poseedores de los dones de los guerreros [...] juegan con ventaja. De su lado, el sistema de valores*³².

Arran d'això, val la pena reprendre un dels motius pels quals a totes els agradava jugar amb nois, la satisfacció de placar-los. Encara que tot i percebre'ls, a alguns d'ells, físicament més potents, senten una sensació gratificant en demostrar que elles també (els) poden. Es tracta doncs, d'una confrontació per reafirmar la valia, que potser entre jugadores s'experimenta a títol personal, però que en els contextos entre jugador-jugadora, s'enfronten connotacions i prejudicis de gènere:

Frida: *I amb els nois era molt més «a ver quien hace más fuerza», i quan tu li guanyaves a un noi era com un «¡toma! ¿Y ahora qué?», era com «¿y ahora quién está en el suelo?». I les noies les veus més o menys igual, els nois sempre anaven com més...*

[...]

Martina: *Que pensaves «bua, aquest es pensa que no el placaré» i pues tal, «¡en el suelo!».*

[Entrevista Frida i Martina, 21/12/2017]

[L'Amaia explica perquè anava a entrenar amb el s18 a vegades, durant el seu segon i últim any al sub16] *“Inclús, és que li agradava molt que vingués [a l'entrenador del sub18], joder, que tinguis tu la iniciativa de... és que per una part quan jo anava a entrenar amb s18 i tocava placatge, per una part tenia por, saps? Però per l'altra deia «ja està, fes-ho i ja està» perquè quan ho facis, és com quan fas físic, que dius vaja puta merda, però quan acabes dius «super bé», satisfeta del que acabes de fer. Pues era com, ja està. A part és com, tots ja saben que tens dos collons, ara no pots tirar-te enrere”.*

[Entrevista Amaia, 28/12/2017]

6. Conclusions

Com bé s'intuïa a l'inici de la investigació, l'esport juvenil és un camp ideal per indagar les estratègies discursives respecte la reafirmació del binarisme sexual. Justament, el fet que la desegregació del rugbi creï tanta reticència entre entrenadors i jugadors no només està estretament relacionat amb la vital funció de l'esport en fer gènere (que pretén demostrar com a necessària la separació competitiva fruit de la idea d'una diferenciació biològica en la configuració física entre “home” i “dona”), sinó que també revela la voluntat de mantenir vigent l'ordre simbòlic que prescriu la superioritat del noi i el recel que crea quan la presència femenina l'amenaça. Per tant, el rugbi mixt en categories infantils i juvenils, des d'una mirada institucional, és una etapa provisional, és el preu a pagar per tal que les nenes i noies juguin.

³² Enllaç article: <http://www.pikaramagazine.com/2018/01/no-es-un-tablero-para-damas/>

“Entramos en el problema de la chica, Emilia. Claro, hizo el estirón con 12 años. Era mucho mejor, titular medio-melé. Ahora este grupo no tiene medio-melé, porque quitaron la plaza [...] Por eso digo que no es buena idea. Porque año que viene no va a estar allí. Y es un año que has quitado la experiencia de un chaval que quizá no ha hecho el estirón aun, pero tiene los skills y habilidad para ser mejor que ella, y le has quitado la experiencia de ‘coco’ jugando en una competición potente”.

[Entrevista Daniel, 21/03/2018]

Mentre que l'avantatge físic masculí és vist com a natural, observem que s'interpreta en les noies com quelcom temporal³³ i problemàtic si els permet ocupar posicions protagoniques en el camp de joc. És problemàtic en tant que és percebut com una interferència en la formació de futurs jugadors sèniors. Visió que justifica que moltes jugadores quedin relegades a posicions menys prestigioses, tot i que el seu aprenentatge quedi quartat de cara al futur, quan passin a la categoria adulta.

Malgrat que aquesta qüestió està suscitant preocupació entre alguns entrenadors, que s'adonen que les noies al pujar al sènior hauran d'entrenar-se per ocupar altres posicions, en cap moment es deixa de concebre l'esport com a dispositiu que avala el discurs del binarisme sexual, panorama normatiu des d'on s'executen plans estratègics amb intencions esportives diferents: tant per aquells preocupats en la formació de les jugadores i en fer créixer el nombre d'aquestes, com per aquells interessats en preservar l'hegemonia masculina.

Aquestes joves jugadores incursionen en un camp predominantment masculí, i seran els judicis i tractes de companys, familiars i entrenadors el que contribuirà a configurar el caràcter rupturista -o fins i tot d'íntromissió- de la seva incursió. En les diverses trajectòries esportives he constatat que si bé durant la infantesa jugar a rugbi no resultava especialment qüestionat, durant l'adolescència sí que advertien més obstacles associats al gènere. S'ha divisat que en l'aprenentatge rugbístic d'aquestes jugadores s'han desplegat una sèrie de tecnologies de gènere -des de la legislació de la Federació i les iniciatives dels clubs per crear espais exclusivament femenins fins les decisions d'entrenadors sesgades per gènere, passant per múltiples vivències marcades per les expectatives de gènere- que conformen subjectes diferencialment generificats (encaminant-los/es cap a les modalitats corresponents, femenines o masculines). Per tant, subjau en l'ambient dels

³³ Aquesta temporalitat s'ha de veure des de dos vessants: per una banda l'avantatge físic acostuma a revertir-se al s16: “I aquest avantatge els hi dura fins els dotze o tretze anys. A partir dels dotze o tretze anys, aquesta diferència es reverteix i són els nois que comencen a créixer més, més grans, més forts i la velocitat, la potència i la força d'un noi amb catorze i quinze anys ja no és la d'una noia, m'entens? Llavors, això es reverteix, i les noies passen de tenir un avantatge segurament en el camp a tenir un desavantatge molt gran”, sentència l'entrenador del s18 femení de la Santboiana, partidari de segregar des de s14. I per l'altra banda, la categoria s16 és l'última en ser mixta.

equips mixtos la idea de superioritat masculina al considerar el gènere el criteri principal on fundar la segregació de la competència.

L'assumpció compartida de la inferioritat física del cos femení enfront el masculí, no es limita a la subjectivitat (pensada com interiorització de tal idea), sinó que també afecta a la corporalitat, en la seva dimensió material i actuant. Malgrat això, la vivència del cos entrenat d'aquestes jugadores posa en joc el gènere, desafiant les expectatives.

Camila: *“Quan estava jugant vaig sentir «a la noia aquesta, a la 6 [posició en la que juga la Camila]. Ves-li més fort perquè aquesta segur que no et placa» o també «la 6 corre molt poc, fes-li això, fes-li qual». També ho he sentit cap a les meves companyes, també he sentit «quan l'agafa se li cau», «és una noia segur que» 'no sé qué no sé cuantos'. I això moltíssimes vegades.”*

Júlia: *I a tu què et provoca això?*

Camila: *A mi, una impotència! [exclama amb indignació i ràbia] Tan gran que després he de demostrar-los-hi que s'equivoquen totalment, això ho haig de fer jo com a persona. I bueno, després pensó «ja s'ho veuran ells que s'equivoquen».*

[...]

“Pues em venien fluixets al principi, a la primera jugada, em venia fluixet i jo deia «a veure noi, em vens fort perquè jo jugo des de que sóc petita i no em quedaré 'de rositas'» i vaig fotre un placatge i es van quedar així [posa cara de sorpresa] i van dir «jolines, no?» i cada vegada que m'entraven més fort, més fort i més fort. Era més intesitat cada cop i deia «això, els nois són una mica... rabiosos». Contra els altres anaven com sempre i a mi m'entraven una miqueta més forts”.

[...]

“M'he trobat, una vegada a Granollers, vaig placar un armari super gran i el vaig placar i tots els de l'equip es van quedar xocats i després al passadís quan estàvem donant les mans, tothom m'estava dient «jolines, que bé ho has fet»”. Bueno, vaig pensar «tampoc és per tant», és només una altra persona, un altre placatge, és un més. I això em va impactar sobretot, a Granollers, quan vaig fer aquell partit em va impactar molt, perquè tots es van quedar sorpresos de què jo hagués placat aquell noi”.

[Entrevista Camila, 10/03/2018]

Pel que fa a les línies a seguir per a una futura investigació, resultaria interessant emprendre més profundament una qüestió que plantejo en el cos del treball i és que el pensament de la diferenciació -anatòmica i fisiològica- dels gèneres despen abstraccions prototípiques que aombren la disparitat de cossos que es troben dins de cada grup³⁴. Precisament, les necessitats del joc rugbístic en el amateurisme abracen un col·lectiu de jugadors/es divers, tant en allò referent al físic com a les habilitats. En aquest sentit, trobo que seria pertinent abordar la formació d'aquells cossos masculins que apareixen subordinats i/o allunyats del prototip musculós i atlètic conformat en l'imaginari del

³⁴ Justament, una jugadora, la Xènia, s'interroga sobre aquest afer: *“potser hi ha nois que tenen la mateixa constitució que tu i els hi diuen «no, és que com ets un noi has de jugar a aquesta categoria i per edat has de pujar [s18 o més endavant sènior]» [...] Per què jo sent una noia em puc quedar un any més a la meua categoria [es refereix al s16] i els noies no es poden quedar un any més a la seva categoria? Per què jo sí i els altres no? Saps? No és just, a ells també dona'ls l'opció. Tampoc es deuen voler anar a fotre d'hòsties al sènior.”*

“jugador de rugbi” (i que per tant, es trobarien en un suposat desavantatge físic en la competició). Aquesta proposta de continuïtat suposaria una investigació sobre la percepció i vivència d'aquests cossos “desplaçats” que interaccionen amb altres cossos dominants en aquestes situacions de competició esportiva.

7. Bibliografia

- BOURDIEU, P. (2000) *La dominación masculina*. Barcelona. Editorial Anagrama.
- BUENDIA, C. (1995) “Pràctiques esportives, cos i models culturals”, *Revista d'etnologia de Catalunya*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. (1):105-107.
- DE CERTEAU, M. (1990) *La invención de lo cotidiano I: Artes de hacer*. México: Universidad Iberoamericana. Instituto Tecnológico de Estudios Superiores de Occidente.
- DE LAURETIS, T. (2000) “La tecnología del género”, a *Diferencias. Etapas de un camino a través del feminismo*. Horas y horas: Madrid, pp. 33-69.
- DIEZ, C. (1996) “Deporte y construcción de las relaciones de género”, *Gazeta de Antropología*. 12 (10):1-10.
- DUNNING, E.; NORBERT, E. (1986) *Deporte y ocio en el proceso de la civilización*. México, D. F., Fondo de Cultura Económica.
- ESTEBAN, M. L. (2013) *Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*. Edicions Bellaterra, Barcelona.
- FALLON, M. A., JOME, L. M. (2007) “An exploration of gender-role expectations and conflict among women rugby players”, *Psychology of Women Quarterly*. (31):311-321.
- FONTECHA, M. (2016) *El deporte se instala en las cavernas de la igualdad*. Benilde Ediciones.
- GOFFMAN, E. (2000) “Rubor y organización social”, a GOFFMAN, E.; SACKS, H.; CICOUREL, A. i POLLNER, M., *Sociologías de la situación*, Madrid. La Piqueta, pp 41-58.
- HOWE, D. (2001) “Women's Rugby and the Nexus Between Embodiment, Professionalism and Sexuality: An Ethnographic Account”, *Football Studies*, vol. 4 (2):77-92.
- JEANES, R. (2006) *Tackling Gender: Girls, football and gender identity construction*. Loughborough University.
- LAURENDEAU, J. (2010) “‘Jumping like a Girl’: Women's Ski-jumping, Risk Discourses and Discursive Silence”. Canada. URL: <http://library.la84.org/SportsLibrary/ISOR/isor2008zo.pdf>
- MACÍAS, V. (1999) “Estereotipos y deporte femenino. La influencia del estereotipo en la práctica deportiva de niñas y adolescentes”, Tesis Doctoral, Departamento de

Psicología Social y Metodología de las Ciencias del Comportamiento. Universidad de Granada.

MAUSS, M. (1976) “Técnicas y movimientos corporales”, a *Sociología y antropología*, Madrid, Tecnos, pp. 335-356.

MORALDO, D. (2014) “Sébastien Darbon, *Les fondements du système sportif. Essai d'anthropologie historique*”, *Lectures* [En ligne], Les comptes rendus, 2014, mis en ligne le 22 octobre 2014. URL: <http://journals.openedition.org/lectures/15912>.

NAROTZKY, S. (1998) “La sexualidad procreadora de las mujeres: representaciones melanesias”, *ÉNDOXA: Series Filosóficas*. UNED, Madrid. (10):351-362.

PALOIAN, A. (2012) “The Female/Athlete Paradox: Managing Traditional Viwes of Masculinity and Feminity”, *NYU Steinhardt, Department of Applied Psychology*. URL: <https://steinhardt.nyu.edu/appsycho/opus/issues/2012/fall/female>

RUBIN, G (1975) “The Traffic in Women: Notes toward a Political Economy of Sex”, a *Toward an Antropology of Women*, ed. REITER, N., Nueva York, Monthly Review Press, pp. 157-210.

WACQUANT, L. (2004) *Cos i ànima. Quaderns etnogràfics d'un aprenent de boxejador*. Barcelona. Edicions de 1984.

YOUNG, I. M. (1990) “Throwing like a girl. Phenomenology of Feminine Body Comportment, Mobility, and Spatiality”, a *Throwing like a girl and other essays in feminist philosophy and social theory*. Bloomington e Indianápolis: Indiana University Press, pp. 141-159.

Annex I

<i>Nom</i> ³⁵	<i>Edat</i>	<i>Esports practicats</i>	<i>Edat al començar rugbi</i>	<i>Vincle inicial amb el rugbi</i>	<i>Club i categoria actual</i>	<i>Equip mixte</i>	<i>Particularitats en el recorregut rugbístic</i>
Martina	16	Patinatge, gimnàstica rítmica i natació	15 (2n any de s16)	El seu pare era exjugador i va ser entrenador del sènior masculí de Cornellà i del sènior femení del BUC i de Terrassa, i d'altres categories juvenils masculines.	Sènior femení (BUC)	Va jugar de segona línia al s16, però des de que està al sènior femení juga de primera línia.	Aquest any ha jugat a la selecció catalana s18 femenina de XV.
Frida	16	Ballet, natació, patinatge i dansa (contemporània, hip-hop i twerk)	15 (2n any de s16)	Tenia amics que jugàven al Gòtics i al Quífmics, dos clubs de rugbi de Barcelona	Sènior femení (BUC)	Va jugar de segona línia al s16, però des de que està al sènior femení que juga a la ¾ (d'ala).	Aquest any ha jugat a la selecció catalana s18 femenina de XV i seven.
Paola	16	Natació i sevillanes	11 (2n any de s12)	El seu pare és exjugador i entrenador de categories infantils.	Sènior femení (BUC)	Va canviar de club al primer any de s16, entre els motius està que no tenia minuts al seu anterior equip. I creu que el fet de jugar, com va poder fer al BUC, va millorar el seu joc.	Des de petita que anava a quasi cada entrenament que havia de dirigir el seu pare, fins que al veure altres noies jugar es va animar. Ha estat convocada per la selecció catalana sub18.
Carlota	18	Natació i patinatge	10 (1r any de s12)	El seu pare és exjugador i també entrenador de categories infantils.	Sènior femení (BUC)	Va començar jugant a Granollers al club Espartants, després va passar a jugar al Sant Cugat i finalment va decidir canviar-se al BUC, perquè “no jugava res de res. I, per molt que anés a entrenar sempre eren cinc minuts a la segona part”. Jugava d'ala o de mig-melé, però no va ser fins arribar “al BUC amb els nois, m'he sentit molt a gust. És molt diferent als altres equips que he estat, perquè hi havia un companyarisme molt gran, et tractaven igual sent noies que sent nois” ³⁶ .	L'any passat va jugar a la selecció catalana s18.

³⁵ Com s'ha comentat anteriorment, els noms són pseudònims per tal de garantir l'anonimat de les informants, les quals juguen a rugbi des de fa almenys dos anys.

³⁶ Cal destacar però que en els ambients mixtos acostumen a produir-se moments de segregació per gènere, com el que exemplifica la Camila, la qual tot i ser l'única noia durant anys a l'equip i sentir-se integrada: “a mi també m'ha passat moltíssimes vegades, o sigui, molt poques vegades que un noi em vingui i em digués «vaig amb tu». Sempre intenten noies-noies i nois-nois, res de barrejar. Però que quan et quedes sola sempre has

Amaia	18	Vòlei	14 (1r any de s16)	El seu pare és exjugador i el seu germà es va apuntar un any abans que ella.	Sènior femení (BUC)	La van relegar d'ala al principi, però quan va ser més activa en els entrenaments va demanar un canvi de posició, i la van posar de flanker, amb la finalitat de participar més del joc (hi ha més enfrontaments, més possibilitat d'avançar amb la pilota perquè tens més possibilitats d'aconseguir-la, etc.). Va ser capitana al segon any de s16.	Des de que té 16 anys que ha jugat amb la selecció catalana s18. Aquest any ha jugat el seu 1r Europeu s18 de Seven amb la selecció espanyola de Seven i ha jugat en la selecció Espanya Emerging (s20).
Cèlia	15	Bàsquet	14 (1r any de s16)	El seu pare era exjugador i el seu germà es va apuntar un any abans que ella	2n any de s16 (BUC)	Durant el primer any al s16 va jugar de segona línia. Aquest any els entrenadors l'han elegit per ser capitana i ha jugat d'apertura (10).	Primer any que juga amb la selecció catalana s18.
Alex	13	Natació	12 (1r any de s14)	Va conèixer l'esport a través de l'escola, en una promoció de rugbi. Curiosament, el seu pare havia jugat a l'escola a França i no li va comentar fins que ella es va apuntar.	1r any de s16 (BUC)	Al s14 jugava de flanker, però ara juga de segona línia ³⁷ .	Va decidir pujar al s16, encara que per edat hauria de fer el segon any de s14, però com no hi ha noies aquest any, va preferir pujar per no estar en un equip tot de nois ³⁸ .

d'anar amb un noi i punt, no hi ha res més". En aquest sentit, resulta rellevant el paper de l'entrenador per trencar aquestes inèrcies de gènere. De fet, la Paola criticava obertament la metodologia d'alguns entrenadors que deliberadament instaven a separar nois i noies al practicar placatge, qüestió que ella veia contraproduent per la preparació competitiva de les jugadores, ja no només pel que fa a la interiorització d'inferioritat de les noies davant els seus companys, sinó també perquè al cap i a la fi en els partits s'hauran d'enfrontar contra equips majoritàriament de nois. En canvi, quan es va canviar de club va observar altres dinàmiques d'entrenament: *"Hi havia coses com que jo no feia perquè com a l'Hospitalet estava acostumada a no fer algunes coses... Per exemple, els placatges, o això d'escalfar aixecant-nos l'una a l'altra, jo em posava amb l'Amaia i l'Amaia em deia «no, jo aniré amb no sé quin tio». I jo em quedava en plan quieta «ui, i ara jo amb qui vaig perquè no hi ha més noies...». I li vaig explicar al JD [l'entrenador de s16] com funcionava a l'Hospitalet i em va dir «no, aquí es fa noi-noia o el que toquin*". Per últim i en relació amb això, l'Adrià, actual entrenador de s8, subratllava que havia rebut advertències i suggerències sobre com orientar els entrenaments també per part dels pares i mares, que perpetuen prejudicis que afecten l'aprenentatge de les jugadores: *"jo intento ser el més just possible. Però és un «es que son chicas y entonces, que no se hagan daño», «discriminación positiva», això em va venir una mare i em va dir «discriminación positiva para las chicas». O sigui, que ella veia que jo les tractava com si fossin del conjunt i això es veu «ui, no será un poco esto...». Perquè clar, jo feia exercicis de contacte a tope tot el rato i hi ha pares que se m'incomoden una mica. I els pares, les mares de les nenes són les úniques que m'han vingut i m'han dit «frena con el contacto, piensa que son chicas*".

³⁷ *"Perquè tu si ets una noia, et posen d'ala que és la posició que sobretot, bueno, que menys juga. Jo almenys, a mi em passen menys la pilota. O ets molt bona, com per exemple la Camila o la Cèlia, que porten molts anys, o sinó no te la passen gaire [...] Crec que ens han canviat el lloc a les noies principalmente. Algunes que jugaven de davanteres [al s14] ara estan d'ales*". A més, l'Alex ressalta críticament que algunes actituds i decisions dels entrenadors al·lenten a què les jugadores esperin menys d'elles mateixes, de forma més o menys explícita al no instigar-les i/o exigir-los-hi el mateix esforç que els seus companys: *"si fem un exercici i nosaltres com que no, no el volem fer o creiem que no tenim la força suficiente per fer-ho, o no tenim ganes, és com que no pasa res, comparat amb els nois [...] A vegades noto com que senten que som més dèbils*".

³⁸ *"Em van deixar passar per estar amb les noies; i sí, noto bastant el canvi. I bueno el canvi, és molt més físic tot. La gent és molt més forta, òbviament. I és molt més serio*", comenta l'Alex. Aquest 2017-2018 ha estat la temporada que més noies ha integrat una categoria mixta en el BUC, en aquest cas es tracta del s16 amb sis noies i nou nois.

Mariane	14	Vòlei (i durant menys d'un any tenis)	13 (2n any s14)	Li va proposar un amic del col·legi, tot i que el seu pare ja jugava a rugbi a França, cosa que no li va dir fins que ella es va animar a jugar.	1r any de s16 (BUC)	M'assenyala que el canvi de s14 i s16 és molt notori, hi ha més serietat i exigència física. També accentua que les expectatives depositades en la majoria de les seves companyes són més baixes.	
Ramona	22	Natació	6 (1r any de s8)	Li van proposar gent del club arrel d'anar a veure el seu germà, que s'havia apuntat a rugbi abans.	Sènior femení (INEF Barcelona)	Va començar al Barça, però a partir dels 16 va haver de canviar-se a l'INEF perquè no hi havia sènior femení. No obstant, va haver de fer un 3r any al s16 perquè hi havia una normativa a Divisió d'Honor femenina que impedia que juguessin menors de 18 anys. L'any següent la normativa canvià, podent jugar als 17 anys (però sense jugar a la posició de primera línia). Jugava de centre però al s16 va començar a jugar de mig-melé.	Des dels 16 anys que l'han anat cridant a les convocatòries de la selecció espanyola de Seven femenina (més endavant la de XV), però l'any passat va patir una lesió que va frenar la seva carrera "professional".
Joana	16	Natació, tenis i patinatge	Ho va provar per primera vegada als 6 anys, però es va desapuntar perquè no li agradava el contacte. Però, als 10 anys (1r any de s12) ho va tornar a provar i s'hi va quedar.	Ho va provar perquè els seus cosins també jugaven a Sant Boi (membres de la seva família per part de pare han jugat a rugbi, fins i tot el seu avi fins va ser arbitre internacional)	Sènior femení (UE Santboiana)	A mitja temporada d'aquest any va decidir continuar jugant amb el s16, tot i també jugar amb el sènior, perquè estava desmotivada amb el femení perquè l'assistència i la qualitat dels entrenaments era més baixa.	Ha jugat a la selecció catalana s18 femenina i aquest any ha jugat el seu 1r Europeu s18 de Seven amb la selecció espanyola.
Rocío	18	Karate, boxa i hàndbol	12 (1r any de s14)	A través d'una promoció de rugbi que van fer a la seva escola.	Sènior femení (CNPoblenou)	Començà al club de rugbi de Santa Coloma, però al s16 es canvià perquè volia més exigència de nivell i compromís competitiu.	En el seu primer any de rugbi ja la van cridar per la selecció catalana s18 femenina. Ha jugat a la selecció rumanesa femenina de rugbi XV.
Xènia	21	Ballet i equitació	13 (2n any de s14)	Gràcies a una sèrie de promocions que va muntar el GEiEG entre	Sènior femení (GEiEG)	Al s14 del seu club també estava inclòs el s12 i s10, així que hi havia una oscil·lació de quatre anys entre jugadors/es, perquè no eren prous	Va començar a la catalana s18 femenina als 15 anys. Als 16 anys la van convocar amb l'espanyola de sevens per primera vegada (i als 17 i 18 anys també, i aquesta temporada també)

				escoles i instituts a Girona		per fer equips segons categories d'edat ³⁹ . A l'acabar el seu últim any a s16 va pujar a entrenar al sènior, però no hi podia jugar perquè competien a Divisió d'Honor i no tenia els 17.	
Ànnia	19	Ballet	6 (1r any de s8)	Arran que el seu germà gran el van apuntar a rugbi a ella també (el seu pare havia jugat durant la seva època universitària)	Sènior femení (UE Santboiana)	Va jugar de tercera línia (flanker). Ella hagués preferit fer un tercer any al s16, però a l'igual que els hi ha ocorregut a altres jugadores, el club no els ho va proposar, ja que eren partidaris (directiva i entrenadors) de què pugessin al sènior per pujar el nivell i el volum de la secció femenina adulta.	Ha jugat a la selecció catalana (s18 i absoluta). I aquest any ha sigut campiona de l'Europeu 2018 amb l'espanyola absoluta, i capitana de la selecció Espanya Emerging.
Helena	18	Futbol	8 (s'ajuntaven amb nens/es de diferents edats fins a 12 anys perquè no hi havia suficients per dividir-los en franges d'edat)	La va animar el pare d'una amiga, la qual ja estava al club de rugbi l'Hospitalet	Sènior femení (CNPoblenou)	Abans dels 12 anys havia estat a gust a l'equip mixte, però a partir de llavors nota tractes sexistes i diferencials de companys i entrenadors, fins al punt de voler marxar del club però seguí amb l'objectiu d'arribar al sènior femení ⁴⁰ . No obstant, al seu primer any de sènior es va canviar de club al Poblenou i allà també va entrenar anar al s16, on se sentia respectada a diferència del seu anterior club.	Des dels 13-14 anys que ja la convocaven per entrenar amb la selecció catalana s18 femenina (jugant als 15). Quan estava al s10 la pujaven perquè jugués al s12 i s14. Aquesta temporada va anar a una concentració de l'espanyola s18 de Seven.
Camila	14	Atletisme i ball	11 anys (però ho va provar als 8 anys, però com hi havia pocs nens/es a l'equip s'avorria i ho va deixar)	Des de petita que ha vist el seu pare jugar a rugbi, però els seus pares no li havien encoratjat a provar-ho de nou.	1r any de s16 (BUC)	Quan va començar a jugar la van posar d'ala, però al poc temps van veure que tenia bon pase i la van col·locar de mig-melé fins que al segon any de s14 fins ara ha jugat de flanker, una posició que destaca per l'exigència en els placatges ⁴¹ .	Tot i tenir 11 anys, “ <i>me'n vaig anar a s10 perquè tenia una miqueta de por perquè els del s12 eren molt grans</i> ”.

³⁹ “Sí que hi havia els nens més petits que hi havien que tenien 9 anys, que clar, que sí que veies... conflicte no, eh? Perquè a l'hora de la veritat si tens por, si que no ho portes bé, però la majoria no tenia por al contacte i tal. I sí, mitjantament sí que es notava, per exemple, si un era més petit no anar tan fort”. Observem com per qüestions de quorum havien d'integrar diferents categories en els mateixos entrenaments i en aquells ambients el factor edat -que predomina més que el gènere- esdevé clau per entendre les interaccions entre jugadors/es, sobretot pel que fa a regular la potència durant el joc segons qui tinguís enfront.

⁴⁰ “Nos teníamos a nosotras, íbamos siempre juntas. Lo aguatábamos mejor. Porque a lo mejor una chica está sola en un equipo con todo de chicos y dice «¿qué hago aquí? Si no tengo a nadie...»”. Anteriorment em comenta que entre les raons per les quals algunes abandonen el rugbi quan estan en categories mixtes es perquè “no las sacan a jugar. Los chicos también se meten con ellas y entonces se cabrean”. A diferència de l'Helena, la majoria de les jugadores coincideixen que van sentir-se acollides per l'equip, creant vincles d'amistat amb els companys que encara perduren, no obstant, moltes d'elles són conscients de la situació minoritària i el tracte diferencial i perjudicial que poden experimentar les jugadores en aquests equips, per això “al final nosaltres, sobretot les noies el que, amb altres noies que saben el que... un noi potser té més possibilitats de quedar-se que una noia perquè... les noies és que, veus tants nois que igual poques noies si no es porten bé amb les noies ja... t'acabes de tancar i pires. I no sé, el que tracto jo de fer és que si ve algú nou, i sobretot una noia, parlar-li, integrar-la al grup, perquè vulguis o no...”, comenta durant l'entrevista la Frida que va introduir-se al rugbi amb quinze anys.

⁴¹ En totes les entrevistes s'observa que jugant a rugbi, un/a aprèn els seus atributs i la posició que l'assignen en relació als altres, treballant les habilitats que se li demanen: “El que més m'agrada és estar de flanker, és el que més m'agrada. Hi ha més acció, més entrar. Tampoc és que tingui molta velocitat i d'ala i de 9 [mig-melé], jo em cansava massa [...] Si fos una mica més gran m'agradaria jugar de 8. 8 m'agrada moltíssim. I de centre, segon centre”. La posició d'un jugador està estretament relacionada amb la seva corporalitat, produint-se una retroalimentació: el cos t'assigna la posició i la posició requereix d'un cos.

Per qüestions limitants de caire formalístic en l'article, no he pogut integrar ni posar el focu en la socialització esportiva que han rebut les entrevistades i en com van endinsar-se en la pràctica rugbística. La majoria d'elles han practicat esports que eren oferts com a extra-escolars en els seus col·legis: bàsquet, vòlei, patinatge, natació, entre d'altres. A més, algunes d'elles també han provat d'altres com gimnàstica i dansa; activitats esportives que, segons Paloian (2012), encaixen amb la idea que els esports es classifiquen a partir d'una delimitació genèrica que els categoritza com adequats d'acord a com es perceben: masculins, femenins o neutres. Així doncs, les tries esportives estan influïdes per aquestes classificacions que constrenyen la participació esportiva i reforcen estereotips.

“Des de petita que he fet dansa, però perquè ma mare... en plan, li tirava més la dansa, que fes dansa, però és que em ratllava molt. De petita vaig començar amb el ballet i clar, de petita, petita, no et fan posar les puntes, i clar, va arribar un punt en què ja van començar a introduir-les i vaig dir «no, les puntes no, per aquí no passo»”.

[Entrevista Frida, 19/12/2017]

Sens dubte, és decisiva la influència dels pares i mares en l'etapa d'iniciació esportiva, ja que els infants necessiten de la seva complicitat per accedir a la pràctica d'un esport. En molts casos actuen com a promotors i darrera d'aquestes orientacions hi trobem actituds, valors i creences sobre aquella modalitat esportiva que es creu apta, més en funció del gènere i no tant per les aptituds i/o preferències dels infants (Gonzalo i Díaz, 2012:328)⁴². Tanmateix, això no nega que més endavant aquell infant per sí mateix elegeixi certes pràctiques, en el cas de la Frida vinculades a la dansa (va decidir fer dansa contemporània, hip-hop i twerk), la qual cosa demostra la construcció social dels gustos, com diria Bourdieu. Justament, per devoció filial, la Carlota segueix els passos del seu pare:

“El meu pare [exjugador de rugbi i entrenador de categories infantils] tenia un amic que va fundar un club [de rugbi] en el meu poble i ell va ajudar i jo quan vaig nèixer ja em va fer sòcia, vaig ser la primer jugadora amb tres anys del ‘Parets’ [...] És que ell com que sempre m’ha iniciat. Bueno, és que jo sempre l’he anat a veure’l a partits i bueno, llavors vaig ser jo realment que vaig dir «vaig a provar-ho». I bueno, és que jo vaig aprendre a caminar a un camp de rugbi amb els jugadors. Tot amb el rugbi”.

[Entrevista Carlota, 21/12/2017]

El suport familiar és un factor fonamental per la pràctica esportiva dels infants. Malgrat això, no tots els pares que han tingut una carrera rugbística s'inclinen a instigar o encaminar la decisió esportiva de les seves filles, de fet, la majoria de noies que tenen pares exjugadors coincideixen en què tot i que de petites els ho van proposar, no van insistir massa davant la seva negativa inicial: “em preguntava si volia jugar però li feia

⁴² GOZALO DELGADO, M.; DÍAZ VILLALOBOS (2012) “Estereotipos de género, salud y práctica deportiva de la mujer en el ciclo vital”, *INFAD Revista de Psicología*, 1 (4):325-333. La resta de referències bibliogràfiques citades a l'Annex I es troben a l'apartat de la bibliografia de l'article.

la típica de «no, és que el contacte, jugar amb nois...»” diu la Martina, i en consonància la Paola comenta: *“li vaig posar d’excusa de què perquè no hi havia noies, i quan em va portar a l’Hospitalet em va presentar a l’Helena en plan «ja et pots apuntar»”*. Observo que entre les constants utilitzades per descartar el rugbi hi apareixen el contacte, que es considera més propi dels nois, denotant-se i reforçant-se en l’absència de noies. Alhora, cal puntualitzar com els estereotips exerceixen diferents funcions segons els contextos, en els casos anteriors serveixen per simplificar la contestació i justificar la posició que s’adopta conforme els criteris genèrics imperants (Macías, 1999:118). Finalment però, ambdues jugadores citades acaben provant el rugbi, canvi d’opinió que en el cas de la Martina sorgí *“quan a les Olimpíades de Rio 2016, veient el rugbi, ma mare em va dir «i a tu no t’agradaria fer-ne?»”*. Així doncs, no s’ha de menystenir la importància en termes de difusió i visibilitat que va suposar la representació femenina en el rugbi olímpic, sobretot pel que fa a la selecció espanyola, que a diferència de la masculina, es va classificar pels JJOO. En referència a això, diversos autors (Macías, 1999; Gonzalo i Díaz, 2012; Fontecha, 2016) subratllen la rellevància dels mitjans de comunicació, ja que la problemàtica no està tant en què no hi ha referents esportius femenins, sinó en la presència insignificant i l’irrisori ressó dels seus èxits i resultats esportius (a més del tractament de la informació, que es redueix en moltes ocasions a la vida personal i imatge de l’esportista).

Davant aquesta situació -el rugbi encara és minoritari arreu d’Espanya-, la promoció del rugbi per captar noves jugadores ha recaigut en els clubs, els quals es dediquen al llarg del curs escolar a fer promocions a diferents centres escolars, normalment als que són més a prop del camp de rugbi. Tres de les entrevistades van “enganxar-s’hi” gràcies a aquesta labor promocional.

Concretament el BUC, club on jugo, al tornar a formar una categoria sènior femenina al 2014 després de més de 10 anys sense secció femenina, es va proposar reforçar el rugbi-base buscant atreure a les més petites perquè provin i/o continuïn jugant a rugbi. Arran d'això, han sortit diverses iniciatives com “el dia de l'amic i l'amiga”, que consisteix a

Etiquetas de fila	Femení	Masculí	Total general
Delegat/Directiu	2	7	9
Entrenador Aprenent		4	4
Entrenador Base		1	1
Entrenador nivell I		2	2
Entrenador nivell II		2	2
Jugador/a	4	13	17
S10	3	29	32
S12	4	18	22
S14	2	25	27
S16	5	20	25
S18	8	34	42
S6	3	9	12
S8	2	16	18
Sènior	28	104	132
Total general	61	284	345

Recompte dels membres del BUC, 2017-2018. És un dels clubs de rugbi de Catalunya amb més fitxes femenines.

portar un amic o amiga a un entrenament perquè el provi; o “l'apadrinament”, cada nena de l'Escola de Rugbi del BUC té una “padrina”, jugadora del sènior que haurà de visitar a la seva fillola almenys un cop al mes durant algun entrenament o partit, amb l'objectiu d'aportar models referencials de jugadores de rugbi més adultes. Per últim, s'intenta que en totes les promocions hi hagi jugadores, perquè en la majoria de casos, són entrenadors i membres dels equips masculins els que s'encarreguen de fer-ho i per tant, perpetuen la idea predominant d'home jugador de rugbi.

Comparant les trajectòries esportives de les entrevisades, s'observa que, en la majoria de clubs on hi ha jugadores distribuïdes per les diferents categories infantils, és habitual crear trobades exclusivament femenines amb la intenció de formar-les i donar-los-hi més minuts de joc. Aquests espais on es reuneixen les jugadores per desenvolupar-se rugbísticament fomenta la identificació de gènere i la dualitat genèrica que més endavant regirà en l'esport. Justament, a les noies del s16 és freqüent que se les animin a jugar algun amistós o que acudeixin a algun entrenament del sènior femení del seu club per tal d'acostar-les al que serà el seu nou equip si és que segueixen jugant, perquè això és el que els hi espera. De fet, tot i que en algunes aquest pas es viu amb normalitat⁴³, per altres fou brusc per les implicacions afectives i generacionals que suposa aquest canvi d'equip i transició cap a la modalitat segregada, una qüestió que certament entrenadors i directiva (federativa i dels clubs) no tenen present, ja que prima sobretot la idea que separar als

⁴³ Com s'observa a la graella anterior, la Xènia no podia competir a Divisió d'Honor amb el sènior perquè encara no tenia 17 anys, però a diferència de la Ramona que es va quedar un tercer any amb els nois, ella va preferir desplaçar-se a jugar els partits amb un equip sènior femení barceloní per no deixar la competició, en aquest cas la catalana on sí podia jugar (compaginant-ho amb els entrenaments que seguia fent al seu club gironí): “perquè a més tots els de la meua promoció marxaven també [al s18]. Sí que m'hagués pogut... però amb els que ets del mateix any sí que havia estat a totes les categories amb ells, i també marxaven i vaig dir «bueno, es el que em pertoca per edat i ara em toca jugar amb el femení, pues mira»”.

setze anys és necessari pel desenvolupament rugbístic d'ambdós gèneres. Obviant doncs, no només els beneficis en termes rugbístics (algunes jugadores subratllen que en el s16 hi ha un alt nivell, pel simple fet que molts jugadors porten més anys de rugbi que les noies que formen el sènior), sinó que també l'obligatorietat de passar al sènior amb setze anys a algunes els hi causa en un inici certa reticència, al deixar "el seu equip" a més de la bretxa generacional força acusada entre elles i la seves noves companyes (per exemple, en el sènior femení del BUC les edats oscil·len entre els 16 i 32 anys).

"Jo no m'ho pensaria dues vegades i em quedaria un tercer any a s16. Perquè no sé, és pensar, dius «has de deixar els nois, no tornaràs a jugar amb ells mai més». Al femení estaràs la resta de temps que estiguis jugant a rugbi i dius «jolin, amb aquests nois he estat jugant des de que sóc petitona», i dius «no sé si vull deixar de jugar amb ells». I he pensat moltes vegades que crec que em quedaria un tercer any. Però després, a la vegada pensó, estar amb les noies, un equip ja d'adultes, seria una experiència super guai. És, no sé, com confós, no saps que fer"

[Entrevista Camila, 10/03/2018]

"Portes jugant molts anys amb aquests nois i o sigui, formen part de la teva família, 'jolin', són amb qui has jugat, a qui veus cada setmana, entrenes amb ells, passes emocions fortes, perds una final, guanyes... o sigui, són moltes emocions i tot lo que passa també. I després, al segon any dir-te «no, ja no pots seguir jugant amb ells», o sigui, fa mal [...] Jo, el primer partit [amb el sènior femení]... jo no m'ho creia que tenia que jugar amb les noies. Fins que no vaig jugar el primer partit no m'ho vaig creure que no podia jugar amb els nois. Vaig acabar el partit plorant, els dos partits que vaig... vaig acabar els partits plorant. De... jo no vull jugar amb les noies, jo vull el meu equip. Perquè era com... aquell partit estava al camp i mirava la meva companya del costat i dic «és que no... no ets la meva 'fa...' o sigui, no sentia que fossis de la meva família. No puc estar lluitant per algo...». Va ser dur"

[Entrevista Joana, 22/04/2018]

Per últim, analitzant les entrevistes observo que l'esport les ha enculturat en una forma de mirar el seu cos que els hi proporciona un altre barem per percebre's i valorar-se físicament (Esteban, 2013:164). En una societat on hi ha una pressió estètica (pel que fa al culte al cos i l'ideal estètic que demanda un cos prim) clarament punyent en les dones, que se les continua jutjant per l'aparença física⁴⁴, el rugbi, com puntualitza en Martí, es caracteritza per ser un esport que dóna cabuda a una diversitat de cossos, degut a les

⁴⁴ En aquest sentit, l'homosociabilitat masculina que predomina en els equips mixtos que cossifica a les jugadores afecta substancialment a com elles experimenten la seva corporalitat en comparació a l'ambient d'un sènior femení:

Helena: *Te sube la autoestima, al ver que no te juzgan por el físico, que todas pueden jugar estén gordas, flacas... hay hueco pa' ti siempre.*

Júlia: *¿Esto lo has visto así siempre, desde más chica, o lo has visto ahora en el sènior femenino?*

Helena: *En el femenino.*

Júlia: *¿Y antes?*

Helena: *Antes los chicos se meten contigo, si estás gorda... prepárate para lo que te espera. A ellos les gusta que al equipo les venga una tía buena, así le meten mano entrenando.*

[Entrevista Helena, 16/03/2017]

diferents posicions (amb funcions diverses al camp) dels jugadors/es⁴⁵. Concretament, l'Amaia em confessa que el rugbi l'ha ajudat a superar els complexos físics, donant-li autoestima, re-significant aspectes i qualitats físiques que anteriorment veia de manera negativa, però que a partir de la pràctica rugbística s'han valoritzat:

“M’ha ajudat moltíssim a veure que puc fer coses [...] I tema físicament és com jo, amb totes les amigues que tinc fora són un pal, saps? I em sentia super gran, super... I aquí és com que et trobes noies que... i et dones compte de què no és que siguis gorda, sinó que tens força i tens cames perquè fas esport i estàs forta i que el rugbi si estàs així... o sigui hi ha com l’Helena [una jugadora prima], que hi ha excepcions, però que sempre és millor estar una mica més forta, que pots aguantar una mica més els cops i tens menys lesions [...] I no sé, m’ha ajudat moltíssim”.

[Amaia, 28/12/2017]

⁴⁵ En consonància, la Joana opina que “*pel rugbi jo crec que es necessita un cos de totes les maneres. I llavors, quan la poses a jugar de la posició que té pues la noia se sent a gust*”.